

Лапін Андрій Володимирович,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

**ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ФАХОВИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ
У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ**

У сучасних вітчизняних та зарубіжних наукових дослідженнях одним із напрямів модернізації освіти можна визначити поглиблення вивчення змісту та спрямування формування фахових компетентностей у підготовці майбутніх і діючих педагогічних працівників до роботи зі здобувачами освіти з ООП.

Трансформації, які відбувалися в системі освіти останні 20 років сформували потребу окреслення характеристик інструментарію оцінювання для визначення готовності педагогічних працівників до здійснення професійної діяльності у період воєнного стану, з метою підвищення рівня їх професійної підготовки до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору. Адже розвиток інклюзивного навчання в умовах сьогодення, а саме у період війни, закономірно тягне за собою підвищення вимог до діяльності педагогічних працівників, розширення їх функціональних обов'язків, зміни професійно значимих та особистісних характеристик.

Сучасними вченими (А. Колупаєва, Н. Софій, О. Таранченко та ін.) проведено низку досліджень, у яких розглядаються питання готовності педагогічних працівників працювати зі здобувачами освіти з ООП в умовах воєнного стану. Дослідники розкривають сутність поетапного процесу формування готовності педагогічних працівників до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. Спираючись на положення компетентнісного підходу вони орієнтують особливості підготовки

фахівців до професійної діяльності в інклюзивному закладі освіти та доводять вплив ступеня готовності педагогічних працівників до роботи в умовах інклюзії на успішність освіти дітей з ООП.

Зарубіжними дослідниками (С. Forlin, D. Chambers, J.-R. Kim та ін.) розроблено низку інноваційних моделей підготовки викладачів у вишах: практико-орієнтована модель, що включає досвід роботи в інклюзії, модель включення до програми підготовки дисциплін, що дозволяють ознайомитися з усім спектром методів та технологій навчання та підтримки осіб, які мають ООП, модель роботи з батьками дітей з ООП як складова практичної підготовки та ін.

Отримані результати дослідження наукових розвідок дають можливість говорити про те, що провідними критеріями готовності педагогічних працівників до професійної діяльності в умовах інклюзії у період воєнного стану є:

мотиваційний – сукупність стійких мотивів до такої роботи, спрямованість на здійснення ефективного процесу навчання і виховання, визнання кожної дитини суб'єктом навчально-виховної діяльності;

освітній – система загальнопедагогічних та спеціальних знань і уявлень, розуміння сутності інвалідності та знання особливостей побудови освітнього процесу, в якому вони беруть участь;

психологічний – стійке системне психологічне утворення, що включає емоційне прийняття усіх дітей, ціннісні орієнтації, готовність залучати їх до діяльності на занятті, задоволеність власною педагогічною діяльністю, опанування психологічних методик;

творчий – поєднує особистісні якості педагогічного працівника та творчу активність, які дають змогу продукувати нові практичні та теоретичні цінності, а також розвивати творчий потенціал дітей з ООП на основі їх спроможностей.

практичний – складається зі способів і прийомів реалізації професійних психолого-педагогічних знань у роботі зі здобувачами освіти з ООП і передбачає формування в педагогічних працівників відповідних професійних компетенцій.

Метою даної статті є характеристика освітнього компонента, що реалізує пізнавально-гносеологічну функцію. Позитивне ставлення до педагогічної діяльності матиме цінність лише тоді, коли воно засноване на наявності чітких, компетентних уявлень як про професію в цілому, так і про окремі дисципліни навчальної програми, а також способи оволодіння ними.

Проводячи аналіз змісту фахової підготовки педагогічних працівників звернімо увагу на ті моменти теоретичної підготовки педагогічного працівника, які мають безпосереднє відношення до освітнього компонента професійної діяльності. До нього ми відносимо знання про сутність людини та її психологію, закони вікового розвитку дитини та ін. Це передбачає відповідні знання про психологічні особливості дитини, її інтереси, схильності, пізнавальну діяльність та шляхи активізації всіх її психофізичних сфер шляхом застосування методів викладання. Однак вищевикладені знання повинні дозволити педагогічному працівнику зрозуміти, що засвоєння навчального матеріалу не може досягатися ціною здоров'я дитини, рівень вимог до її розумової діяльності має відповідати віковим та психофізичним особливостям здобувача освіти.

Отже, сучасний педагогічний працівник інклюзивного закладу не може бути просто споживачем науково-теоретичних знань, бо справжня професійна компетентність – це не сума необхідних знань, а передусім сформованість специфічного стилю мислення на основі якого за допомогою наявного практичного досвіду, він створює власну, індивідуальну систему практичних дій спрямованих на проектування освітнього контенту.

Особливої уваги на нашу думку потребує процес формування освітньої компетентності педагогічних працівників щодо реалізації

корекційно-розвиткового компоненту інклюзивного навчання в освітньому процесі здобувачів освіти з ООП, що включає ознайомлення із комплексною роботою різноманітних фахівців, діяльність яких зорієнтована на сприяння їх розвитку і соціалізації, послаблення або подолання наявних психофізичних порушень з метою максимально можливого розвитку та підготовки до самостійного життя. Тому критеріями освітнього компонента були обрані: компетентна готовність, навички педагогічної рефлексії, наявність уявлень про ООП, наявність знань про освітні ресурси, наявність знань про принципи та структуру освітнього контенту.

Автори пропонують майбутнім педагогам у ході освоєння програми підготовки використати можливості взаємодії з людьми з ООП.

Дослідження впливу ставлення педагогічних працівників до інклюзії на успішну взаємодію з особами з ООП дозволило виділити чинники, що впливають на формування їх ставлення до інклюзії: додаткову освіту, практичний досвід взаємодії. Тобто, вони мають проходити курси з інклюзивного навчання до початку роботи в інклюзії на основі освітніх програм підготовки педагогічних працівників, які є компіляцією програм педагогічної освіти та програм підготовки спеціальних педагогів. Адже, як свідчить практика, саме комбінований тип програм дозволяє формувати готовність до реалізації інклюзії в освіті.

Таким чином, освітній компонент готовності педагогічних працівників до реалізації компетентностей в умовах інклюзії передбачає: поглиблене пізнання у процесі осмислення змісту філософії інклюзії та алгоритмів взаємодії учасників команди психолого-педагогічного супроводу; посилення довготривалої пам'яті з метою збереження знань, умінь і навичок, змісту компетентностей що пов'язані з об'єктом і предметом функціонування педагогічного працівника; довільної та після довільної уваги що передбачає свідоме зосередженні на змісті, цінностях та

трансформаціях реалізації компетентностей, як стійкого утворення; посилення та підвищення інтенсивності емоцій і почуттів у ході підготовки до реалізації фахових компетентностей в умовах інклюзивного навчання; формування сталого інтересу, інтелектуальних та вольових процесів, що спонукають їх до розвитку свідомого відношення до реалізації компетентностей в інклюзивному освітньому просторі; прогностичне розуміння потреб інклюзивного навчання дітей з ООП у воєнний та повоєнний час.

Матеріали статті становлять практичну цінність для проектування програм підготовки педагогічних кадрів на рівні вищої та додаткової професійної освіти. Адже врахування освітнього компонента формування даної готовності має практичну обумовленість, що пов'язано з розробкою освітніх програм підготовки педагогічних працівників.

Список літератури:

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М., 2024. Освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації працівників інклюзивно-ресурсних центрів. А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко, К.: Особлива дитина : навчання і виховання, 2019, № 1. Том 115 № 3. – стор. 18 – 27

2. Софій Н.З., Найда Ю.М. «Педагогіка: Інклюзивна освіта» [Навчально-методичні матеріали] К.: 2022
<https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41372/>

3. Forlin C., Chambers D. Teacher preparation for inclusive education: Increasing knowledge but raising concerns // Asia-Pacific Journal of Teacher Education. 2011. Vol. 39. № P. 17-32. DOI:10.1080/1359866X.2010.540850

4. Kim J.-R. Influence of teacher preparation programmes on preservice teachers' attitudes toward inclusion // International Journal of Inclusive Education. 2011. Vol. № 3. P. 355-377. DOI:10.1080/13603110903030097